

12. Klimenko P. V. Zapadno-russkie cehi XVI – XVIII vv. – K., 1914. – 166 s.
13. Kratkij otchjot o sostojanii i dejatel'nosti Imperatorskogo Universiteta Sv. Vladimira v 1913 godu // Universitetskie Izvestija. – 1914. – №8.
14. Kurc B. G. Sochinenie Kil'burgera o russkoj trgovle. – K., 1915. – 607 s.
15. M. V. Dovnar–Zapol'skij – direktor Kievskogo kommercheskogo instituta. Novye dokumenty (Pub. S. I. Mihal'chenko) // Problemy Slavjanovedenija. – 2005. – №7. – S.393–408.
16. Matjash I. B. Osoba v ukrai'ns'kij arhivistyci. – K., 2000. – 228 s.
17. Mihal'chenko S. I. Kievskaja shkola v rossijskoj istoriografii (V. B. Antonovich, M. V. Dovnar–Zapol's'kij i ih ucheniki). – M., 1997. – 228 s.
18. Mihal'chenko S. I. Kievskaja shkola v rossijskoj istoriografii (seredina XIX – pervaja tret' XX v.): Avtoref. dis. ... d–ra. ist. nauk. – Moskva, 1997. – 27 s.
19. Obozrenie prepodavaniya na istoriko–filologicheskom fakul'tete na 1915–1916 uchebnyj god // Universitetskie Izvestija. – 1915. – №9. – S.1–27.
20. Ostrjanko A. M. V. Dovnar–Zapol's'kij – G. A. Maksymovych: epistoljarnyj vymir // Sjomija Mizhnarodnja Doynaraŭskija chytanni. – Gomel', 2010. – S.132–141.
21. Otchet o dejatel'nosti Istoriko–Jetrograficheskogo Kruzhka pri Universitete sv. Vladimira za 1911/12 uchebnyj god // Universitetskie Izvestija. – 1914. – №10. – S.1–114.
22. Perapiska M. V. Doynar–Zapol'skaga z dezhachami navuki Ukrainy (1893–1908) / Sklad.: V. M. Lebedzeva i insh. – Gomel', 2005. – 170 s.
23. Perepiska S. B. Veselovskogo s otechestvennymi istorikami / Sost.: L. G. Dubinskaja, A. M. Dubrovskij. – M.: Drevlehranilishhe, 2001. – 528 s.
24. Protokoly zasedanij Soveta Imperatorskogo Universiteta Sv. Vladimira 27 maja, 22 avgusta i 2 sentjabrja 1911 goda // Universitetskie Izvestija. – 1912. – №3. – S.95–127.
25. Protokoly zasedanij Soveta Imperatorskogo Universiteta Sv. Vladimira za 1913 g. // Universitetskie Izvestija. – 1915. – №3. – S.1–133.
26. Recenzija S. B. Veselovskogo na knigu E. D. Stashevskogo // Zhurnal Ministerstva narodnogo prosvshhenija. – 1913. – №10. – S.358–380.
27. Sbornik statej studentov istoriko–jetrograficheskogo kruzhka i dr. studencheskih rabot (pri imp. Universitete sv. Vladimira v Kieve) / (Pod red. M. V. Dovnar–Zapol'skogo). – Kiev, 1915. – Vyp.7.
28. Sbornik statej studentov istoriko–jetrograficheskogo kruzhka i dr. studencheskih rabot (pri imp. Universitete sv. Vladimira v Kieve) / (Pod red. M. V. Dovnar–Zapol'skogo). – Kiev, 1913. – Vyp.1.
29. Ul'janovs'kij V. I. Natalja Dmytrivna Polons'ka–Vasylenko–Morgun: storinky zhyttjepsu // Polons'ka–Vasylenko N. Istorija Ukrai'ny: U 2 t. – T.1. Do seredyny XVII stolittja. – 4–tje vyd. – K.: Lybyd', 2002. – S. V–LXXXVIII.
30. CDIAK Ukrai'ny. – F.262. – Op.1. – Spr.25.
31. Janickij M. F. Jekonomicheskij krizis v Novgorodskoj oblasti XVI v. – K., 1915. – 235 s.

Karpus' D. O., Ph.D. doctoral candidate, economical theory and history chair assistant professor, Biloserkivskii national agricultural university (Ukraine, Bila Tserkva), karpusdmitro@ukr.net

M. V. Dovnar–Zapol'skij's scientific school functioning in the most intense period (1911–1915)

The historical events and intense period of scientific school functioning is mentioned in this article. During the research such methods as: problem–chronological, comparative–historical, retrospective, system–analogical and synthesis have been used.

The 10th anniversary of an ethnographic and historical circle was celebrated in 1913. In honor of the circle foundation anniversary, it was decided to publish a collection of articles dedicated to M. V. Dovnar–Zapol'skij in the homage book during the meeting.

The first circle articles collection was published in May, 1913. The full name of articles collection was 'Articles collection of St. Vladimir University ethnographic and historical circle members by professor M. V. Dovnar–Zapol'skij' and the short name – 'Articles collection'. Russian economic and social history of the XVI – XVII centuries was mentioned in the first collection of articles. Dovnar–Zapol'skij wrote that his students and professors that were grant holders had published more than 50 research results.

That event influenced well on the circle scientific activity. In a very short period new collections of articles were ready to be published after the first publication of 'Articles collection'.

As science circle productivity increased, Kyiv school had some economic problems, it needed some money to publish the research results. From Board of Education M. V. Dovnar–Zapol'skij got yearly subsidy for publishing.

A new school generation of economic and social scientists was trained well as a new teachers staff was changed at the Russian history department. The students of M. V. Dovnar–Zapol'skij became the teaching staff of St. Vladimir University. Between them were E. D. Stashevskij, P. P. Smirnov, B. G. Kurts, N. D. Polons'ka, G. A. Maksymovych.

Summing up the school activity, one might say that the main task for ethnographic and historical circle was the research of Moscow household and social history period.

Keywords: Kyievan school of economic history of M. V. Dovnar–Zapol's'kij, M. V. Dovnar–Zapol's'kij's scientific school learning, St. Volodymyr University, history and ethnographic section, S. I. Mykhalchenko.

* * *

УДК 94(477)

Костів М. Б.,
студент, Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
kostivmb@gmail.com

ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШИХ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ В ІСТОРІЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (1991 РІК): ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Для нової незалежної держави процес легалізації влади через загальнонаціональні вибори відіграв надзвичайно важливу роль. В 1991 році для України постала конкретна потреба проведення президентських виборів, щоб через механізм всенародного волевиявлення обрати очільника, який буде керувати державою в перехідний період.

Метою статті є спроба дослідити процес проведення перших президентських виборів в історії України. Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань: дослідити, систематизувати та узагальнити процес проведення президентських виборів в 1991 році на основі історичних джерел та опублікованих наукових досліджень з даної теми.

Для реалізації мети її завдань дослідження використано системний аналіз, що дозволить виявити особливості агітаційної діяльності кандидатів на пост президента України в 1991 році. За допомогою порівняльного методу здійснено зіставлення виборчих стратегій кандидатів.

Відзначається значне національне піднесення на час проведення виборів, підтримка всіма кандидатами ідеї незалежності України, використання трибуни Верховної Ради як майданчика для передвиборчої агітації.

Ключові слова: Україна, незалежність, вибори, виборча кампанія, кандидати.

Перші президентські вибори в історії незалежної України стали одним із найважливіших кроків на шляху до визнання та утвердження суверенітету України. Виборчий процес 1991 року став важливим кроком у процесі розбудови державності і формуванні демократичних цінностей у населення.

Дана тема залишається актуальною для дослідження, адже саме перші вибори стали однією із ключових подій, яка визначила долю України в майбутні десятиліття. Досить часто історики згадують дану тему тільки побіжно, не намагаючись проаналізувати причини і наслідки саме такого ходу виборчої кампанії.

Дослідники по гарячих слідах намагалися проаналізувати перші президентські вибори в Україні. Зокрема С. Білокінь в статті «Історичний шанс? З історичного досвіду державотворення» [1], аналізує причини перемоги Л. Кравчука на виборах, розглядає особливості переломної епохи в історії України які дозволили саме представникам колишньої партноменклатури зберегти владу в своїх руках. Набагато ширше президентські вибори аналізує В. Литвин у працях «Політична арена України. Дійові особи та виконавці» [7], «Україна: політика, політики, влада» [8], «Україна на межі тисячоліть» [9]. Автор дає коротку характеристику всім семи зареєстрованим Центральною виборчою комісією кандидатам, ділить їх на три групи. Такий аналіз сприяє

систематизації знань про політичне життя України в перші роки незалежності.

Дослідники Н. Михальченко та В. Андрущенко, в праці [10] присвяченій періоду президентства Л. Кравчука, також звертають увагу на вдало обрану тактику команди майбутнього Президента, яка базувалася на створенні іміджу досвідченого управлінця, що зможе повести Україну в нове щасливе майбутнє. У своїй наступній монографії [11], автори проаналізували перші роки в процесі державотворення, вже з огляду на 18 років існування України як незалежної держави.

Дослідник Кармазіна [5], аналізуючи особливості функціонування інституту президенства в Україні, зачіпає тему і перших президентських виборів, детально аналізуючи персоні двох головних претендентів на найвищу посаду в державі. Із останніх досліджень варто відзначити статтю Ігоря Підкови «Президентські вибори 1991 р. в Україні: порівняльний аналіз передвиборчих програм кандидатів» [13], в якій автор аналізує ставлення претендентів на пост Президента до найважливіших проблем які турбували українське суспільство.

Отже, стан розробки теми у сучасній історіографії вказує, що дослідникам вдалося розкрити магістральні проблеми пов'язані з проведенням перших президентських виборів в Україні. В багатьох працях присвячених першим рокам незалежності України ця подія значиться як ключова. Разом з тим, залишається низка питань, які недостатньою мірою отримали своє висвітлення в науковій літературі. Уваги потребує проблема кулурних домовленостей під час президентської кампанії, а також впливу ВРУ як майданчика для передвиборчої агітації.

Перші президентські вибори в історії України були призначені на 1 грудня 1991 року і пройшли на хвилі національного піднесення. Вони викликали значний інтерес у суспільстві. Про це свідчить той факт, що явка на виборах становила 84,32%, що є найвищим показником за всю історію незалежної України.

Центральною виборчою комісією було видано посвідчення на право отримання підписних листів та збирання підписів на свою підтримку 95 претендентам. 26 з них разом зібрали понад 2 мільйони підписів. На підтримку решти претендентів підписи ще надходили. Кандидатами у Президенти було зареєстровано 7 осіб, кожного з яких підтримали своїми підписами 100 тисяч і більше виборців [7, с. 283].

Вибори проводилися в один день із Всеукраїнським референдумом. Ці два різновиди прямого народовладдя мали прямий вплив один на одного, тема підтвердження незалежності України зайняла одне з ключових місць у передвиборчій агітації кандидатів у Президенти.

Володимир Литвин поділив усіх кандидатів на кірло першого українського Президента на 3 категорії. Перша – політики зі стажем: 57-річний Голова Верховної Ради Л. Кравчук, 54-річний голова Львівської обласної Ради народних депутатів В. Чорновіл та 64-річний голова Української республіканської партії Л. Лук'яненко. Це добре відомі широкому загалу люди, про яких уже чимало сказано й які й самі про себе сказали. Друга – це ті, хто втвердився у політичному житті України після обрання народними депутатами, тобто від 1990 року, – В. Гриньов та І. Юхновський. До

третьої групи належали маловідомі в політичних колах, не кажучи вже про широкий загал, Л. Табурянський та О. Ткаченко [7, с. 283–287].

Відповідно їхня виборча кампанія базувалася на попередньому життєвому і виборчому досвіді. Варто відзначити, що всі 6 кандидатів, які дійшли до фінішу перегонів були народними депутатами Верховної Ради УРСР 12 скликання, вибори до якої проходили на демократичній основі, тому можна говорити, що практика участі у виборчих перегонах у кожного з кандидатів була приблизно однаковою.

Кожен з цих депутатів займався активною діяльністю у парламенті. Варто відзначити, що Верховна Рада стала потужним майданчиком для ведення політичної агітації, оскільки сесії ВР транслювалися на телебаченню і радіо. Перебіг засідань парламенту широко висвітлювався пресою.

Особливо варто виділити Леоніда Кравчука. Перебуваючи на посаді Голови Верховної Ради, він мав якнайкращу можливість доносити свої ідеї до широких кіл громадян займаючи по-суті в цей перехідний період найвищий пост в республіці.

Історик Тарас Гунчак у автобіографічній праці «Мої спогади – стежки життя» [3, с. 133] проаналізувавши причини успіху Л. Кравчука на виборах вказував на гнучкість з якою він вів свою кампанію, проголошуючи різні гасла в різних регіонах України.

Його основним конкурентом був В'ячеслав Чорновіл. Крім Народного Руху, його кандидатуру висунули на пост Президента України інші політичні та громадські організації, а також трудові колективи. Довіру Чорноволу 5 вересня 1991 р. висловила спільна сесія рад народних депутатів Тернопільської, Львівської та Івано-Франківської областей, 13 вересня Конференція Координаційної ради Української студентської спілки, 21 вересня – Велика рада «Меморіалу» імені В. Стуса, 6 жовтня – Всеукраїнська координаційна рада Союзу українців та ін. Підтримали Чорновола трудові колективи як західного регіону, зокрема, УМГ «Львівтрансгаз», Стрийське управління бурових робіт ВО «Укртрансгаз», Львівське виробниче трикотажне об'єднання «Промінь», так і східного – трест «Укренергочорнет» м. Харкова, шахта імені А. Г. Стаханова ВО «Червоноармійськвугілля» та шахта імені XXI з'їзду КПРС ВО «Допропільвугілля» Донецької області.

Отримав підтримку Чорновіл і з боку національних меншин. У своєму зверненні національно-культурні товариства Львівщини до громадян України від 11 вересня 1991 р. на президентських виборах закликали голосувати саме за Чорновола [10, с. 73].

Що цікаво Леонід Кравчук також асоціював себе як представника демократичних сил. Він вирішив взяти участь у виборах як незалежний кандидат і уникав можливості бути висунутим якоюсь партією, особливо КПУ [2, с. 1]. Фаворитом серед демократичних кандидатів і головним суперником найімовірнішого переможця виборів – Л. Кравчука, переважна більшість оглядачів, разом із самим Кравчуком, уважала Чорновола. Про певну підтримку Чорновола в суспільстві засвідчувало обрання його на Всеукраїнській козацькій раді Гетьманом України.

Розрізнене висунення багатьма особами з демократичного табору своїх кандидатур турбувало Чорновола.

«Маємо справу з ейфорією, – зазначав він, – мовляв КПУ вже немає, стала можливою багатопартійна боротьба як у демократичному світі». Проте підстав для цього, на його переконання, не було, оскільки небезпека тоталітаризму не минула, заборонена компартія фактично існувала, залишилися союзні структури на чолі з М. Горбачовим. «... Потрібно бачити, яка величезна загрозлива сила ще протистоїть нашим досягненням, – заявляв В. Чорновіл на Всеукраїнському форумі інтелігенції, – який величезний інстинкт до самозбереження і самовідтворення має ця сила, з'єднана корпоративною солідарністю» [2, с. 1].

За даними соціологічного опитування Інституту соціології АН України, проведеного 5–13 вересня 1991 р. (що були актуальними з певними корективами і перед днем виборів) щодо можливих кандидатів отримали такі результати: Л. Кравчук – 32,2%, В. Чорновіл – 8,1%, І. Юхновський – 6,8%, В. Фокін – 3,8%, В. Гриньов – 3,4%, Л. Лук'яненко – 2,6%, Ю. Щербак – 1%, Л. Скорик – 1,1%, І. Драч – 0,5%. Ще 27,9% відповіли, що не визначились, а 8,7% заявили, що не братимуть участі у голосуванні [12, с. 1]. Результати вказували на те, що коли б усі демократичні сили консолідувалися і віддали свої глоси за одного кандидата, то його шанси позмагатися з Кравчуком значно зросли б. При наявності єдиного демократичного кандидата зменшилася б дезорієнтація виборця, який, будучи збентежений відсутністю єдності серед демократів проголосував за іншого. Багато хто, як з числа безпосередніх учасників перегонів, так і інших політичних осіб погоджувалися з тим, що єдиний кандидат від демократичних сил міг стати реальним конкурентом Кравчуку. Не відкидав цього і Кравчук, згадуючи згодом, що якби «...націонал-патріоти спромоглися домовитися про підтримку єдиного кандидата, то він міг би розраховувати на доволі серйозний електоральний урожай» [6, с. 113].

Проте об'єднання не відбулося. Вдалося лише спільно Л. Лук'яненку, Л. Табурянському, В. Чорноволу та І. Юхновському підписати звернення до українського народу, в якому закликали 1 грудня підтримати Акт проголошення незалежності України. «Ми є різні, – писалося в зверненні, – однак єдині в тому, що тільки державність дасть змогу забезпечити права і свободи громадян, добробут та злагоду представників усіх націй, що живуть на цій землі та становить народ України. Демократична, заможна Україна має ввійти у світове співтовариство як рівна серед рівних».

Чорновіл в першу чергу намагався протиставити себе Кравчуку і показати, його як нерішучу людину, нездатну вивести Україну зі складної ситуації в економічному становищі. «... Є велика відмінність у пропагуванні кандидатів. Наприклад, кожна родина в Донецьку днями разом з газетами отримала поштівку, в якій стверджується: Кравчук – єдиний, хто може порятувати Україну від економічної катастрофи. Це – неправда. Кравчук не є прихильником рішучих економічних реформ. Він не піде шляхом Єльцина» [14, с. 540].

І. Юхновський намагаючись прихилити на свій бік російськомовний електорат зазначав: «Українець може сильно, до болю любити Україну, розмовляючи й по-російськи. Всякий примус тут є небезпечним... Якщо в

деяких областях зараз будуть дві мови – і українська і російська, – немає в тому ніякої біди» [15].

У той час, коли демократичні кандидати не змогли подолати власних амбіцій, у протилежному таборі в результаті неодноразових зустрічей знайшли згоду. За 5 днів до голосування О. Ткаченко направив заяву до ЦВК про зняття своєї кандидатури, заклавши виборців голосувати за Л. Кравчука. Тим самим майбутній Президент отримав додаткові голоси, адже він опирався на той самий електорат, що й Ткаченко. Хоча варто відзначити, що Ткаченко ніяких шансів на президентство не мав, що і показували соціологічні опитування, а зняття кандидатури на користь Кравчука, який розумів, що якщо не буде перемоги у першому турі, то у другому може відбутися все, що завгодно (наприклад так як сталося в 1994 році коли перемігши в першому турі, в другому програв Кучмі), а тодішній міністр сільського господарства (в період виборів Ткаченко займав цю посаду) відчувши свою політичну вагу, намагався отримати якнайбільше дивідендів від Президента Кравчука [8, с. 226–227], проте такий крок не виправдав себе і після виборів Ткаченко нічого не отримав, тому і шкодував з цього приводу [4, с. 3].

Таким чином перед виборами можна було спостерігати значні протиріччя в таборі колишніх дисидентів і діячів які виступали за проголошення незалежності України. Натомість колишні партійні діячі змогли досягти консенсусу між собою і згуртуватися навколо особи тодішнього голови Верховної Ради – Леоніда Кравчука.

У виборах Президента України взяло участь 31 892 415 осіб з 37 885 555 громадян, внесених до списку. Голоси виборців розділилися так: В. Гриньов – «за» 1 329 758 (4,17%), Л. Кравчук – 19 643 481 (61,59%), Л. Лук'яненко – 1 432 556 (4,49%), Л. Табурянський – 182 713 (0,57%), В. Чорновіл – 7 420 727 (23,27%), І. Юхновський – 554 719 (1,74%). Таким чином, Кравчук одержав більше половини голосів виборців, що взяли участь у голосуванні і став Президентом одразу після першого туру голосування.

Він переміг у всіх областях крім – Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської, де зі значною перевагою переміг Чорновіл. До речі, зі всіх українських областей у Львівській він отримав найбільшу кількість голосів 75,9%. У центральній та південно-східній Україні перемога Кравчука була беззаперечною. Найвищий рейтинг у цих регіонах Чорновіл отримав у Києві – 26,72%, Черкаській – 25,03%, Київській – 21,23% та Харківській – 19,66% областях. Левка Лук'яненка найбільше підтримали в Тернопільській області – 19,6% виборців, Володимира Гриньова у Донецькій – майже 11% жителів області віддали голоси за ще одного представника НРУ – кандидата в Президенти.

Отже, варто відмітити, що передвиборча кампанія пройшла надзвичайно активно, основні кандидати у Президенти відвідали більшість регіонів, щоб донести свої думки до широких кіл суспільства, проте на виборах виграв представник минулої влади, який ішов на вибори з поміркованими поглядами, що показало неготовність більшості українців до радикальних змін у суспільстві, але поряд із цим варто відзначити, що всі кандидати підтримали Акт проголошення незалежності

України, що стало однією із ключових причин, такого високого рівня підтримки ідеї незалежності, що був показаний на референдумі 1 грудня 1991 року.

Список використаних джерел

1. Білокінь С. Останній шанс? З історичного досвіду державотворення // Літ. Україна. – 1993. – 4 лютого. – №5 (4518). – С.3: фото.
2. В'ячеслав Чорновіл – лідер серед демократів // Демократична Україна. – 1991. – 10 жовтня.
3. Гунчак Т. Г. Мої спогади – стежки життя / Т. Г. Гунчак. – К.: Дніпро, 2005. – 200 с.
4. Жаловага Л. Интервью с опальным министром сельского хозяйства Александром Ткаченко // Киевские Ведомости. – 1994. – 10 сентября.
5. Кармазіна М. С. Президентство: український варіант / Кармазіна М. С. – К., 2007. – 365 с.
6. Кравчук Л. М. Маємо те, що маємо: Спогади і роздуми / Кравчук Л. М. – К.: Століття, 2002. – 392 с.
7. Литвин В. Політична арена України: Дійові особи та виконавці / Литвин В. М. – К.: Абрис, 1994. – 495 с.
8. Литвин В. М. Україна: політика, політики, власть. На фоні політичного портрета Л. Кравчука / Литвин В. М. – К.: Издательский Дом «Альтернативы». – 335 с.
9. Литвин В. М. Україна на межі тисячоліть (1991–2000 р.). Т.14 / В. М. Литвин; НАН України; Ін-т історії. – К.: Альтернатива, 2000. – 360 с.
10. Михальченко Н., Андрущенко В. Беловежське. Л. Кравчук. Україна 1991–1995. – К., 1996. – 512 с.
11. Михальченко М., Андрущенко В. Україна розділена в собі: від Леонідії до Вікторії. Т. I. / М. Михальченко, В. Андрущенко. – К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2009. – 490 с.
12. Пахомов Ю. Думка громадян щодо виборів Президента та референдуму на підтвердження Акта про незалежність. Результати соціологічного дослідження Інституту соціології АН УРСР // Голос України. – 1991. – 1 листопада. – С.11.
13. Підкова І. Президентські вибори 1991 р. в Україні: порівняльний аналіз передвиборчих програм кандидатів / І. Підкова // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – 2011. – Вип.20. – С.246–254.
14. Чорновіл В. Твори: У 10-ти т. / Упоряд. Валентина Чорновіл. Т.7. Статті, виступи, інтерв'ю (березень 1990 – грудень 1992). – К.: Смолоскип, 2011. – 1080 с.
15. Юхновський І. Цей уряд на самостійність не розрахований / І. Юхновський // Літературна Україна. – К., 1991. – 3 жовтня. – С.2.

References

1. Bilokin' S. Ostanniy shans? Z istorychnoho dosvidu derzhavotvorennya // Lit. Ukrayina. – 1993. – 4 lyutoho. – №5 (4518). – S.3: foto.
2. Vyacheslav Chornovil – lider sered demokrativ // Demokratichna Ukrayina. – 1991. – 10 zhovtnya.
3. Hunchak T. H. Moyi spohady – stezhky zhyttya / T. H. Hunchak. – K.: Dnipro, 2005. – 200 s.
4. Zhalovaga L. Interv'ju s opal'nym ministrom sel'skogo hozhajstva Aleksandrom Tkachenko // Kievskie Vedomosti. – 1994. – 10 sentjabrja.
5. Karmazina M. S. Prezydentstvo: ukrayins'ky variant / Karmazina M. S. – K., 2007. – 365 s.
6. Kravchuk L. M. Mayemo te, shcho mayemo: Spohady i rozдумы / Kravchuk L. M. – K.: Stolittya, 2002. – 392 s.
7. Lytvyn V. Politychna arena Ukrayiny: Diyovi osoby ta vykonavtsi / Lytvyn V. M. – K.: Abrys, 1994. – 495 s.
8. Litvin V. M. Ukraina: politika, politiki, vlast'. Na fone politycheskogo portreta L. Kravchuka / Litvin V. M. – K.: Izdatel'skij Dom «Al'ternativy». – 335 s.
9. Lytvyn V. M. Ukrayina na mezhi tysyacholit' (1991–2000 r.). T.14 / V. M. Lytvyn; NAN Ukrayiny; In-t istoriyi. – K.: Al'ternativy, 2000. – 360 s.
10. Mihal'chenko N., Andrushhenko V. Belovezh'e. L. Kravchuk. Ukraina 1991–1995. – K., 1996. – 512 s.
11. Mykhal'chenko M., Andrushchenko V. Ukrayina rozdilena v sobi: vid Leonidyyi do Viktoriyi. T. I. / M. Mykhal'chenko, V. Andrushchenko. – K.: IPiEND imeni I. F. Kurasa NAN Ukrayiny, 2009. – 490 s.

12. Pakhomov Yu. Dumka hromadyan shchodo vyboriv Prezidenta ta referendumu na pidtverdzhennya Akta pro nezalezhnist'. Rezul'taty sotsiolohichnoho doslidzhennya Instytutu sotsiolohiyi AN URSR // Holos Ukrayiny. – 1991. – 1 lystopada. – S.11.

13. Pidkova I. Prezydents'ki vybory 1991 r. v Ukrayini: porivnyal'nyy analiz peredvyborchyykh proqram kandydativ / I. Pidkova // Visnyk Prykarpats'koho universytetu. Istoryia. – 2011. – Vyp.20. – S.246–254.

14. Chornovil V. Tvory: U 10–ty t. / Uporyad. Valentyna Chornovil. T.7. Statti, vystupy, interv'yu (berezen' 1990 – hruden' 1992). – K.: Smoloskyp, 2011. – 1080 s.

15. Yukhnovs'kyi I. Tsey uryad na samostyynist' ne rozrakhovanyy / I. Yukhnovs'kyi // Literaturna Ukrayina. – K., 1991. – 3 zhovtnya. – S.2.

Kostiv M. B., student, Taras Shevchenko national university of Kyiv (Ukraine, Kyiv), kostivmb@gmail.com

The process of the first presidential election of independent Ukraine in 1991: historical aspect

The legalization process of state authority through the universal elections is very important for the new independent state. In 1991, Ukraine faced the necessary use for presidential elections of choosing the leader who would govern the country during the transition period.

The article is an attempt to explore the process of the first presidential elections in Ukraine's history. Realization of this goal involves the following tasks: explore, organize and summarize the process of the presidential election in 1991 on the basis of historical sources and published researches on the topic.

To realize the goals and objectives of the research used a systematic analysis, which revealed features campaigning presidential candidates Ukraine in 1991. Using the comparative method, it was possible to compare the election strategies of candidates.

There is considerable national recovery at the time of the election, all the candidates were supporting the idea of independence of Ukraine, they found the rostrum of parliament as a platform for campaigning.

Keywords: Ukraine, independence, elections, campaign, candidates.

* * *

УДК 378.635.523.3(477)

Леонтъев Є. О.,
ад'юнк, Національна академія сухопутних військ
ім. гетьмана Петра Сагайдачного
(Україна, Львів), zheka.leonid@gmail.com

ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРСЬКИХ КАДРІВ ДЛЯ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Проаналізовано доробок українських вчених щодо формування та розвитку системи військової освіти, зокрема, підготовки кадрів для основної компоненти української армії – Сухопутних військ.

Автором встановлено, що після анексії Російською Федерацією у 2014 р. Кримського півострову тогочасне військово-політичне керівництво держави зіткнулося з фактом неспроможності Сухопутних військ Збройних Сил України повноцінно виконувати завдання щодо захисту територіальної цілісності держави. Однією з причин цього слід вважати безвідповідальні дії керівництва країни щодо скорочення чисельності особового складу та озброєння її військової техніки у військових частинах сухопутної компоненти українського війська протягом попередніх років. Одночасно нівелювалася потреба всебічної підготовки фахівців у військових вишах: показники державного замовлення щорічно знижувались, скорочувався науково-педагогічний потенціал і обмежувалась фінансове забезпечення системи військової освіти.

Ключові слова: військова освіта, підготовка кадрів, реформування ЗС України, Сухопутні війська ЗС України.

Діяльність оборонного відомства щодо реформування, розвитку та розбудови українського війська була і залишається об'єктом дискусій представників вітчизняної наукової спільноти. Звичайно, кожен з періодів державотворення на шляху до омріяної Незалежності України заслуговує на комплексне та глибоке дослідження, проте трагічні події останніх трьох років – анексія Російською Федерацією Кримського півострову та бойові дії на Сході нашої